

İslâm'a çağrının ortaya çıkışı

<"xml encoding="UTF-8?">

İslâm'a çağrının ortaya çıkışı

İnsan toplumunun o günkü (cahiliye dönemindeki) durumu işittiğin gibi idi. Yani insanlık, hayatın bütün alanlarında batılın, fesat ve zulmün pençesine düşmüştü. İslâm ise tevhit dini ve hak din olarak hakkı hâkim kılmak, onu mutlak anlamda insanlar üzerinde iktidar yapmak, onların kalplerini şirkin pisliklerinden temizlemek, davranışlarını arındırmak, fesadın köklerine, dallarına, içine ve dışına işlediği toplumlarını ıslah etmek istiyordu.

Sözün kısası yüce Allah insanları açık gerçeğe iletmek istiyordu. O onlara zorluk çıkarmak değil, onları arındırmak ve kendilerine yönelik nimetini tamama erdirmek istiyordu. O günkü insanların içinde debelendikleri batıl ile hak kelimesinin onlar hakkında istediği düzen iki karşıt nokta, iki zıt kutup oluştuyordu.

Acaba 'Gayenin önemi, sakıncalı da olsa vasıtayı mubah kılar' sözü uyarınca İslâm, ne pahasına olursa olsun ve hangi vesile ile mümkün olursa olsun hakkı üstün kılmak arzusu ile batıl yanlılarının bazısını kullanarak diğerlerini ıslah mı etmeli, arkasından da başka bir bölümün aracılığı ile başka bir bölümü yola mı getirmeli idi? Bu, siyasetçilerin kullandığı bir siyasî yöntemdir.

Hedefe yönelik bu tutum, hangi alanda kullanılırsa genellikle maksada ulaştırır. Maksada vardırmediği durumlar çok azdır. Fakat İslâm çağrısının bayrak edindiği açık gerçek hakkında geçerli değildi. Çünkü gaye, onun araçlarının ve ön adımlarının ürünü idi. Nasıl olur da batıl öncüller hakkı doğurabilir. Nasıl olur da hasta ve bozuk bir insan, sağlıklı bir insan üretebilir. Oysa yavru, onu doğuran ana-babadan alınmış bir sentezdir.

Siyasetin özlemi ve arzusu iktidara gelmek, egemen olmaktır. Nasıl olursa olsun öne geçmek, başa konmak, mevki ve menfaat elde etmektir. İyi-kötü, hak-batıl hangi nitelikle bu hedeflere varılsın, önemli değildi. Fakat hakka yönelik çağrı sadece hak amacı istiyordu. Eğer o hakka

batıl aracılığı ile ulaşsa bu tutumu ile batılı onaylamış, desteklemiş olurdu. O zaman hakka çağrı olmaz, batıla çağrı olurdu.

Bu gerçeğin Peygamberimizin (s.a.a) ve soyundan gelen pâk önderlerin hayatlarında bariz tezahürleri vardır. Peygamberimiz uzlaşmaya ve (az da olsa) taviz vermeye çağrıldığı sıralarda Rabbi ona bunu (yukarıda anlatılan gerçeği) emretti ve Kur'an da bu talimatla indi. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "De ki, ey kâfirler,

ben sizin taptıklarınıza tapmam. Siz de benim kulluk ettiğim Allah'a kulluk etmezsiniz. Ben sizin taptıklarınıza tapacak değilim. Siz de benim kulluk ettiğim Allah'a kulluk edecek değilsiniz. Benim dinim bana, sizin dininiz de sizedir." (Kâfirûn suresi) Yüce Allah tehdit izlenimi veren bir üslûp ile şöyle buyuruyor: "Eğer biz sana direnme gücü vermeseydik, azıcık onlara yanaşmak üzereydin. Eğer onlara yanaşsaydın, sana dünya hayatının

ve ölüm ötesinin azabını katlayarak tattırırdık." (İsrâ, 75) "Yoldan çıkarıcıları kendime destek edinmedim." (Kehf, 51) Yüce Allah geniş anlamalı bir örnekte şöyle buyuruyor: "Güzel olan ülkenin bitkisi, Rabbinin izni ile çıkar; kötü olandan ise, yararsız bitkiden başka bir şey çıkmaz." (A'râf, 58)

Hak batıla karışmadığı ve onunla bağdaşmadığı içindir ki, İslâm çağrısının yükü Peygamberimizi yorgun düşürünce yüce Allah, çağrının kendisini, çağrılanları ve benimsenmesine çağrılan mesajı göz önüne alarak üç sebepten dolayı ona yumuşak bir tutum benimsemesini ve tedricîlik ilkesini gözetmesini emretmiştir.

Birinci sebep, dinin toplumun bütün alanlarını ıslah edebilecek ve fesadın kökünü kurutacak hak bilgileri ile yasalaştırılmış kanunlarıdır. Çünkü insanların inançlarını değiştirmek çok zordur. Özellikle bu inançlar ahlâka ve davranışlara yansımış ise ve âdetlere dayanak oluşturmuş ise, bu âdetler üzerinde yüzyıllar geçmiş, eski kuşaklar bunlarla gelip geçmiş ve yine bunlar ile yeni nesiller yetişmiş ise böyle inançları değiştirmek son derece zordur.

Bir de eğer önerilen din ve onun çağrısı hayatın bütün alanlarını kaplıyorsa, açığı ile gizlisi ile, insanın günün yirmi dört saatindeki bütün davranışlarını ve tutumlarını, bütün fertleri ve toplulukları istisnasız olarak bağlayacak biçimde (İslâm'da olduğu gibi) kapsıyorsa, böyle durumlarda yerleşik inancı değiştirmek, düşünülmesi bile dehşet veren veya normal olarak

imkânsız olan bir olaydır.

Bu iş davranışlarda, inançlarda olduğundan daha zordur. Çünkü insanın davranışlarla arasındaki yakınlık ve alışkanlık, inançlar ile arasındaki yakınlıktan ve iççelikten daha öndedir. Davranış, duyuları için daha bariz, arzu ve istekleri için daha tercihlidir. Bundan dolayı İslâm çağrısı, işinin başında hak inançlarını bir bütün hâlinde açıkladı. Fakat ilâhî kanunlar ve şeriatlar tedricî olarak hüküm hüküm ortaya çıktı.

Kısacası, İslâm çağrısı mesajını insanlara sunarken tedricîlik ilkesini gözetmiştir. Bunu insan tabiatı onu algılamaktan kaçınmasın ve mesajın unsurlarını birbirlerine ekleme konusunda sıkıntıya düşmesin diye böyle yaptı. Bu söylediklerimiz, bu gerçekleri dikkatle irdeleyen araştırmacılar için açıktır. Çünkü böyle bir araştırmacı, Kur'an ayetlerinin ilâhî bilgileri ve şeriat yasalarını sunma konusunda Mekke'de ve Medine'de inen ayetlerin farklı olduğunu görür.

Mekke'de inen ayetlerde genel ilkeler ayrıntıya girilmeden sunuluyor. Medine döneminde inen ayetlerde -biz bununla nerede inmiş olursa olsun hicretten sonra inen ayetleri kastediyoruz- ise, ayrıntı vardır. Mekke döneminde genel ve ayrıntısız bir dille sunulan hükümlerin bu dönemde ayrıntıları verilmiştir. Yüce Allah şöyle buyuruyor. "Hayır, insan kendini ihtiyaçsız gördüğü için azar. Oysa dönüş Rabbinedir. Gördün mü şu engel olan adamı, namaz kılan kula? Gördüm mü? Ya o kul doğru yolda ise veya başkalarını kötülüklerden sakınmaya çağırıyorsa? Gördün mü? Ya o

adam gerçeği inkâr etmiş, ayetlerimize sırt dönmüş ise? Allah'ın her şeyi gördüğünü bilmiyor mu?" (Alâk, 9-14) Oruç hakkındaki ayetleri incelerken işaret ettiğimiz gibi nübüvvetten sonra ilk aşamada inen ayetlerde tevhit, ahiret, takva ve ibadet konularına ayrıntılara girilmeden değiniliyor.

Yüce Allah buyuruyor ki: "Ey örtüye bürünerek saklanan (Peygamber), kalk da uyar. Rabbinin büyüklüğünü dile getir." (Müddessir, 1-3) Bu da peygamberliğin ilk aşamasında inen ayetlerdendir. Yüce Allah buyuruyor ki: "Nefse ve onu biçimlendirene, ona bozukluğunu ve korunmasını ilhâm edene andolsun ki:

Kim nefsinin kötülüklerden arındırırsa kurtuluşa ermiştir. Kim nefsinin alçaltırsa hüsrana uğramıştır." (Şems, 7-10) Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Kötülüklerden arınan ve Rabbinin adını

anıp namaz kılan kimse başarıya ermiş, kurtulmuştur." (A'lâ, 15) "De ki: Ben sadece sizin gibi bir insanım. İlâhınızın bir tek ilâh olduğu bana vahy ediliyor. Artık ona yönelin. Ondandır dileyin. Ona ortak koşanların vâkıline? O müşrikler ki, zekât vermezler ve ahireti inkâr ederler. İman edip iyi ameller işleyenler için kesintisiz bir ödül vardır." (Fussilet, 8) Bu ayetler peygamberliğin ilk döneminde inen ayetlerdendir.

Yüce Allah şöyle buyuruyor: "De ki: Gelin, Rabbinizin neleri yasakladığını size söyleyeyim: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya iyilik edin. Yoksulluk kaygısı ile çocuklarınızı öldürmeyin. Sizin de onların da rızkını biz veririz. Kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın. Haksız yere Allah'ın (öldürülmesinin) haram kıldığı cana kıymayın. İşte Allah, düşünesiniz diye size bunları tavsiye etti. Bulûğ çağına girinceye kadar

yetimin malına en güzel biçimde yaklaşın. Ölçüde ve tartıda dürüst olun. Biz hiç kimseye gücünün üzerinde bir sorumluluk yüklemeyiz. Bir söz söylerken, akrabanız bile olsa doğru konuşun. Allah'a verdiğiniz sözü tutun. İşte Allah, hatırlayıp öğüt almanız diye size bunları tavsiye etti. İşte benim dosdoğru yolum budur. Bu yola girin. Sakın sizi Allah'ın yolundan ayrı düşürecek yollara girmeyin. İşte Allah, kötülüklerden sakınasınız diye size bunları tavsiye etti."

(En'âm, 151-153)

Okuduğumuz ayetlerde ilk önce şer'î yasakların ve ikinci olarak şer'î emirlerin nasıl özetlendiğine bir bakalım. Şer'î yasakların hepsi öyle bir vasıf altında bir araya getirildi ki, sıradan insan akli bile onu kabul etmekten kaçınmaz. Bu ortak vasıf çirkin davranış vasfıdır. Çirkin davranışların kötü olduğu, bundan kaçınmak ve uzak durmak gerektiği hususunda hiçbir akli başında kimse tereddüt etmez. Doğru yolda birleşerek bölünmekten,

zayıf düşmekten ve helâke yuvarlanmaktan emin olmak da öyledir. Hiç kimse bunun iyi olduğu hususunda sırf içgüdüsünün yönlendirmesi ile şüphe etmez. İslâm bu çağrısında seslendiği kimselerin içgüdülerinin desteğinden yararlanmak istemiştir. Bundan dolayı aynı şekilde ana babaya asi olmak, onlara kötü davranmak, aç kalır korkusu ile çocukları öldürmek, haksız yere kanının dökülmesi haram olan bir insanı öldürmek, yetim malı yemek gibi yasakları ayrıntılı olarak saymıştır. Çünkü insanın saf duyguları bu çağrının mesajını destekliyor. Çünkü saf insanî duygular normal hâlleri ile bu cürümleri, bu kötülükleri işlemekten tiksinti duyar. Bizim naklettiğimiz bu ayetlerin benzeri olan başka ayetlere rastlamak mümkündür.

Her neyse, Mekke dönemi ayetleri, daha sonra inen Medine dönemi ayetleri tarafından ayrıntılı olarak açıklanan genel hükümlere çağırırlar. Bunun yanı sıra Medine dönemi ayetlerinin kendileri de bu tedricilik prensibini gözetir. Bu dinin bütün kanunları ve hükümleri Medine'de bir defasında değil, tedricî olarak ve peyderpey inmiştir.

Bu konuda sadece bir örnek üzerinde düşünmek yeterlidir. Bu, daha önce işaret edilen içki yasağına ilişkin ayetlerdir. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Hurmalıkların ve üzüm bağlarının meyvelerinin suyundan sarhoşluk ve güzel rızık elde edersiniz." (Nahl, 67) Mekke döneminde inen bu ayette içkiye değiniliyor, fakat hakkında bir şey söylenmiyor.

Sadece "güzel rızık" demek suretiyle içkinin güzel bir yiyecek veya içecek olmadığı ima ediliyor.

Sonra yüce Allah şöyle buyuruyor: "De ki, Allah sadece gizli-açık kötülükleri, günahı... haram kıldı." (A'râf, 33) Yine Mekke döneminde inen bu ayet, günahları açıkça haram kılıyor, fakat içki içmenin haram olduğunu belirtmiyor. Böylece kötü bir alışkanlığı terk etmeye çağırırken yumuşak bir biçimde alıştırma yöntemi benimseniyor. Öyle bir kötü alışkanlık ki, insanlar arzuları tarafından ona sürüklenmiş, etleri bu alışkanlıkla beslenerek semirmiş ve kemikleri bu alışkanlıkla sertleşmiştir.

Yüce Allah daha sonra şöyle buyuruyor: "Sana içki ve kumar hakkında soru sorarlar. De ki: Bunların ikisinde de büyük günah vardır. İnsanlara bazı yararları varsa da günahları yararlarından büyüktür." (Bakara, 219) Medine döneminde inen bu ayet, içkinin yukarda naklettiğimiz A'râf suresinde haram olduğu açıklanan günahlardan olduğunu bildiriyor. Fakat görüldüğü gibi ayette alıştırma ve nasihat dili kullanılmıştır. Yüce Allah daha sonra şöyle buyuruyor: "Ey müminler içki, kumar, dikili taşlar ve fal okları şeytan işi iğrençliklerdir. Onlardan uzak durun ki, kurtuluşa eresiniz.

Şeytan içki ve kumar yolu ile aranızda kin ve düşmanlık tohumları ekmek, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık bunlardan vazgeçecek misiniz?" (Mâide, 90-91) Medine döneminde inen bu ayetler içki konusunda son sözü söyleyerek onu yasaklıyor. İçki konusunun bir benzeri de miras meselesidir. Peygamberimiz ilk başta sahabeleri birbirine kardeş yaptı ve birbirlerinin mirasçıları olmalarını kararlaştırdı. Bunu, yüce Allah'ın daha sonra yasallaştıracığı miras düzenlemesine Müslümanları hazırlamak için yaptı. Daha sonra şu ayet indi: "Fakat Allah'ın kitabında akrabalar birbirlerine, diğer müminlerden ve muhacirlerden daha

yakındırlar." (Ahzâb, 6) İşte mensuh ve nasih hükümlerin çoğunluğunun durumu bu şekildedir.

Bu ve benzeri bütün durumlarda İslâm çağrısı, hüküm koymada ve bu hükümleri uygulamada yumuşak bir alıştırmaya yöntemi benimsedi. Bu tutumu, hüküm yüklemeyi kolaylaştırmak ve güzelce kabul edilmesini sağlamak için benimsedi. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Biz Kur'an'ı insanlara ağır ağır okuyasın diye bölümlere ayırdık ve onu bölüm bölüm indirdik." (İsrâ, 106) Bir de bunun tersini düşünelim. Eğer Kur'an, Peygamberimize bir defada inmiş olsa ve Peygamberimiz de "Sana da insanlara indirilen ilâhî mesajı açıklayasın da ola ki düşünürler diye Kur'an'ı indirdik."

(Nahl, 44) ayetinin yüklediği görev gereğince, Kur'an'daki ilâhî yasaları açıklamış ve Kur'an'daki bütün inanca ve ahlâka ilişkin direktifleri, ibadete ilişkin hükümlerin bütünü, muamelata, siyasete ve ticarete ilişkin bütün kanunları ortaya koymuş olsa, böyle bir durumda insanların onları kabul etmesini, onları uygulamasını, onların kalplerine egemen olup isteğe dönüşmesini, organlarına ve organizmalarına egemen olup davranışlara yansımaları bir yana bırakalım, zihinler bunları kavrayıp benimseyemezdi bile. Kur'an'ın ağır ağır inmesi, bu dine, kabul edilip kalpleri etkileme imkânını vermiştir.

Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Kâfirler, Kur'an Muhammed'e bir defada topluca indirilseydi ya dediler. Oysa biz onunla kalbini güçlendirip pekiştirmek için onu böylece (bölüm bölüm) indirdik ve onu ağır ağır okuduk." (Furkan, 32) Bu ayet gösteriyor ki, yüce Allah Kur'an'ı bölüm bölüm indirmekle hem peygamberimize, hem onun ümmetine kolaylık sağlamıştır. Bu noktayı ayetin sonunda yer alan "ve onu ağır ağır okuduk." cümlesini de dikkate alarak iyi irdeleyip üzerinde düşünmek gerekir.

Yalnız şunu hatırdan çıkarmamak gerekir: Kolaylık sağlamak, iyi eğitmek ve faydayı gözetmek maksadı ile genel hükümlerden ayrıntılı açıklamaya geçmek ve hükümleri tedricî biçimde insanlara sunmak, tavizcilikten ve nabza göre şerbet vermekten ayrı bir şeydir. Bu apaçık bir husustur.

Bu tedriciliğin ikinci yönü; çağrılanların seçimi ve onlar arasında gözetilen sıra bakımındandır. Bilindiği gibi Peygamberimiz bütün insanlığa gönderildi. Onun çağrısı kesinlikle herhangi bir kavme, yere ve zamana mahsus değildir. Aslında son ikisi (yer ve zamanla sınırlı olmamak)

ilkine yani herhangi bir kavime sınırlı olmamaya dayanır. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "De ki: Ey insanlar, ben Allah'ın hepinize gönderilmiş bir elçisiyim. O ki, göklerin ve yeryüzünün egemenliği kendisine mahsustur." (A'râf, 158) "Bu Kur'an gerek sizi, gerekse ulaştığı herkesi uyarayım diye bana vahyedildi." (En'âm, 19) "Biz seni bütün âlemlere rahmet olarak gönderdik." (Enbiyâ, 107)

Nitekim tarihin anlattığına göre Peygamberimiz İsrail oğullarından olan Yahudiler ile Arap olmayan Habeşleri ve Mısırlıları İslâm'a çağırdı. Ona inanan ünlüler arasında Acem asıllı Selman, Habeş asıllı müezzini Bilal ve Roma asıllı Suheyb vardı. Onun peygamberliğinin, zamanındaki bütün insanlığa şamil olduğu şüphesizdir. Az önce okuduğumuz ayetler de genellikleri ile bütün zamanlara ve yerlere şamildirler. Nitekim şu ayetler de peygamberliğin genel olduğuna, bütün ülkeleri ve zamanları kapsadığına delâlet eder: "Bu Kur'an aziz bir kitaptır. Ne geçmişte, ne gelecekte ona batıl karışmaz.

O her işi yerinde yapan, övgüye layık Allah tarafından indirildi." (Fussilet, 42) "Fakat O Allah'ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur." (Ahzâb, 40) Bu ayetlere ilişkin ayrıntılı incelemeleri bilmek isteyen kimse, yerlerinde yapılacak olan tefsirine bakmalıdır.

Her hâlükârda, peygamberlik bütün insanlığa şamildir. Eğer insan İslâmî bilgilerin ve kanunların geniş çaplılığını ve İslâm'ın ortaya çıktığı günlerdeki dünyanın cehalet karanlığını, fesat pisliğini ve sapıklığını iyi düşünürse bütün dünyayla yüz yüze gelmenin, şirk ve fesadı birden bire top yekûn karşıya almanın mümkün olmayacağından şüphe etmez. Bunun yerine hikmet açısından gerekli olan şuydu: İslâm çağrısı işe bazı insanlarla başlamalı ve bu bazı insanlar Peygamberimizin kendi kavmi olmalı, sonra İslâm'ın bu kimseler arasına yerleşmesi ile başkalarına açılmalıydı.

Nitekim böyle oldu. Yüce Allah buyuruyor ki: "Biz her peygamberi mesajımızı açıklayabilsin diye mutlaka kavminin dili ile gönderdik." (İbrâhim, 4) "Eğer biz Kur'an'ı ana dili Arapça olmayan birine indirseydik de onu onlara okusaydı, ona inanmazlardı." (Şuarâ, 198-199) Çağrının ve uyarının Araplarla olan ilişkisini vurgulayan ayetler, onların çağrının ve uyarının ilişkili olduğu kimselerin bir parçası olduklarından öte bir mesaj vermiyorlar.

Kur'an'ın meydan okuması hakkında inen ayetlere gelince, bazı ayetlerde bu meydan okuma sırf belağat bakımından ise bu, Kur'an'ın mucizevi niteliğine dayalı meydan okuyuşunun bir yönünü belağatının teşkil etmesindendir. Yoksa bu meydan okuma İslâm çağrısının sadece Arap

milletini hedef aldığını ispat etmez. Evet, açıklamanın gerçekleş-mesi için bizzat Arap dili bilerek seçildi. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Biz her peygamberi mesajımızı

açıklayabilsin diye mutlaka kavminin dili ile gönderdik." (İbrâhim, 4) "Biz bu Kur'an'ı vahyetmekle sana eski milletlerle ilgili hikâyelerin en güzelini anlatıyoruz." (Yûsuf, 3) "Hiç şüphesiz Kur'an Rabbin tarafından indirildi. Onu, 'güvenilir ruh (Cebrail)' indirdi, senin kalbine. Uyarılardan biri olasın diye. Açık, yalın bir Arapça ile." (Şuarâ, 192-195) Arap dili anlamları, zihni maksatları en eksiksiz biçimde açıklayan bir dil olduğu için Allah bu dili diğer diller arasından aziz kitabı için seçti ve "Biz düşünüp idrak edesiniz diye bu kitabı Arapça bir Kur'an yaptık." (Zuhruf, 3) buyurdu.

Kısacası, Peygamberimiz çağrı görevini üstlenince yüce Allah kendisine kendi aşireti ile işe başlamasını emrederek "En yakın aşiretini uyar" buyurdu. Peygamberimiz bu ilâhî emir uyarınca aşiretini toplayarak onları kendisine gelen mesajı kabul etmeye çağırdı ve çağrısına ilk olumlu karşılığı verenin kendisinden sonra halifesi olacağını vaat etti. Hz. Ali onun bu çağrısına olumlu cevap verdi. Peygamber bunu ona tebrik etti.

Aşiretinin diğer mensupları Hz. Ali'yi alaya aldılar. Bu bilgiler sahih rivayetlerde, tarih ve siyer kitaplarında vardır. [4] Arkasından Peygamberimizin ailesinden bir kaç kişi de örneğin eşi Hatice, amcası Hamza ve Şia'nın rivayet ettiğine göre amcası Ebu Talib, Hz. Ali'ye katıldılar. Ebu Talib'in iman ettiğine ilişkin onun şiirlerinde açık ve imalı deliller vardır. [5] (İman ettiğini ilan etmemiş olması Peygamberimizi himaye edebilmek içindi.)

Arkasından yüce Allah, Peygamberimize bütün kavmini çağrısının kapsamına almasını emretti. Bunu aşağıdaki ayetlerden açıkça anlıyoruz: "İşte böylece sana Arapça bir Kur'an vahyettik ki, ana şehri (Mekke'yi) ve çevresindekileri uyarasın." (Şûrâ, 7) "Senden önce kendilerine uyarıcı gelmeyen bir toplumu, doğru yola gelsinler diye, uyarman için inmiştir." (Secde, 3) "Bu Kur'an, gerek sizi gerekse ulaştığı herkesi uyarayım diye bana vahyedildi." (En'âm, 19) Bu son ayet belirgin bir şekilde gösteriyor ki, İslâm çağrısı sadece Araplarla sınırlı değildir. Belirli bir hikmete ve faydaya dayalı olarak onlardan işe başlamıştır.

Yüce Allah daha sonra İslâm çağrısının dünyadaki kitap ehli olan ve olmayan bütün milletlere yaygınlaştırmasını emretti. Yukarıda okuduğumuz ayetler buna delildir. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Ey insanlar, ben sizin hepinize gönderilmiş bir Allah elçisiyim." (A'râf, 158) "Fakat o

Allah'ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur." (Ahzâb, 4) Yukarıdaki diğer ayetler de bu gerçeği gösteriyor.

İslâm çağrısındaki tedriciliğin üçüncü yönü; çağrı, irşat ve icra bakımından sırayı gözetmektir.

Bu sıralama sözlü çağrı, pasif çağrı ve cihat şeklindedir. Sözlü çağrı, bütün Kur'an'ın açık bir şekilde ifade ettiği bir yöntemdir. Yüce Allah, Peygamberimize bu konuda insan onurunu ve güzel ahlâk ilkelerini gözetmeyi emrediyor. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "De ki, ben de tıpkı sizin gibi bir insanım. Yalnız bana vahiy geliyor."

(Kehf, 110) "Müminlere karşı alçak gönüllülük kanatlarını indir." (Hicr, 88) "İyilik ile kötülük bir değildir. Kötülüğe en güzel karşılığı ver. O zaman seninle arasında düşmanlık olan kimsenin cana yakın bir dost gibi olduğunu görürsün." (Fussilet, 34) "Yaptığın iyiliği çok görüp başa kakma." (Müddessir, 6) Bu anlamda daha birçok ayet örnek gösterilebilir.

Ayrıca yüce Allah, Peygamberimize farklı anlayışlara ve şahsi yeteneklere uygun bütün ifade sanatlarını kullanmayı emrediyor. Yüce Allah buyuruyor ki: "İnsanları Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağır. Onlarla en güzel biçimde tartış." (Nahl, 1252)

Pasif çağrıya gelince; müminlerin, kâfirleri sapık dinleri ve davranışları ile baş başa bırakarak onlardan ayrı bir İslâm toplumu oluşturmalarıdır. Bu topluma Müslümanların dışındaki Allah'ın birliğine inanmayanların dinleri, gayrimüslimlerin günahları ile ahlâkî rezillikleri sızmayacaktır. Yalnız hayatın zorunlu kıldığı ilişkilerle yetinilecek-tir. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Sizin dininiz size, benim dinim ise banadır." (Kâfirûn,

6) "Ey Muhammed, sana emredildiği gibi dosdoğru ol. Yanındaki eski sapıklıklarından tövbe edenler de öyle olsunlar. Sakın ölçülerini aşmayın. Hiç şüphesiz Allah yaptıklarınızı görür. Sakın zalimlere eğilim göstermeyin. Yoksa cehennem ateşi yakalar sizi. Allah'tan başka bir dostunuz, bir sığınağınız yoktur. o zaman onun yardımını göremezsiniz." (Hûd, 112-113)

"Bu yüzden sen hakka çağır. Sana emredildiği gibi dosdoğru ol. Onların keyfî arzularına uyma ve de ki: Allah'ın indirdiği bütün kitaplara inandım. Aranızda adaletle hükmetmem emredildi. Allah bizim de sizin de Rabbimizdir. Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız sizedir. Aramızda bir düşmanlık yoktur. Allah hepimizi bir araya getirecektir. Dönüş O'nadır." (Şûrâ, 15) "Ey müminler, benim de sizin de düşmanlarımızı dost edinmeyin. Onlar size gelen gerçeği inkâr ettikleri hâlde

siz onlara sevgi gösteriyorsunuz... Allah dininiz yüzünden sizinle savaşımayan, sizi yurtlarınızdan çıkarmayan hemşehrilerinize iyilik etmenizi, onlara adil davranmanızı yasaklamıyor. Çünkü Allah adil davrananları sever.

Allah sadece dininiz yüzünden sizinle savaşan, sizi yurtlarınızdan çıkaran veya çıkarılmanıza destek veren hemşehrilerinizi dost edinmenizi yasaklıyor. Onları dost edinenler zalimlerin ta kendileridir." (Mümtehine, 9) Din düşmanları ile ilgiyi kesmeyi, onlardan ayrı olmayı ifade eden ayetler çoktur. Gördüğünüz gibi bu ayetler bu ilgi kesmenin anlamını, şeklini ve özelliklerini açıklıyor. Cihada gelince, bu konuda Bakara Suresinin cihat ayetlerinin arkasından bir inceleme yaptık.

Bu üç basamak İslâm dininin ayrıcalıklarından ve ıftihar sebeplerindendir. İlk basamak, son iki basamak için gerekli olduğu gibi, ikinci basamak da üçüncü basamakta gereklidir. Peygamberimiz savaşa girişmeden önce düşmanlarına çağrıda bulunuyor, öğüt veriyordu. Böyle yapmayı ona yüce Allah emretmişti. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Eğer bu çağrına sırt dönerlerse onlara de ki: Ben hepinize eşit biçimde açıkladım." (Enbiyâ, 109)

En asılsız iddialardan biri, İslâm'ın çağrı dini değil, kılıç dini olduğu yolundaki sataşmadır. Oysa Kur'an, Peygamberimizin uygulamaları ve tarih bu konuda şahitlik ediyor ve meseleyi aydınlatıyor. Fakat yüce Allah'ın nur bağışlamadığı kimselerin nuru olmuyor. Bu eleştiriyi yapanların bir bölümü Hristiyan kilisesi mensubudur. O Hristiyan kilisesi ki, yüzyıllarca önce bünyesinde dinî mahkeme kurdu. Bu mahkemede kıyamet günü yüce Allah'ın kuracağı mahkemeye özenilerek Hristiyanlıktan

dönenler ateşte yakılma cezasına çarptırıldı. Bu mahkemenin görevlileri Hristiyan ülkelerde dolaşüyor ve Hristiyanlıktan çıkmakla itham ettikleri kimseleri toplayıp bu mahkemeye sevk ediyordu. Bu dinden dönme suçlaması, kimi zaman kilise tarafından desteklenen skolastik felsefeye aykırı düşen tabiat bilgisi ve matematik ile ilgili yeni görüşlere yöneltiliyordu.

Keşke şunu birileri açıklasa. Acaba akli selim açısından tevhit inancını yaygınlaştırmak, putperestliğin köklerini kurutmak, dünyayı fesat pisliklerinden arındırmak mı önemlidir, yoksa dünyanın döndüğünü, Batlamyus kozmolojisinin aslı olmadığını söyleyenleri susturmak ve boğmak mı?

Hristiyan kilisesi putperestlikle savaşmak adına Hristiyanları Müslümanlara karşı kışkırtarak yaklaşık iki yüzyıl boyunca haçlı savaşları yürüttü, bu savaşlar sırasında nice ülkeleri yıktı, milyonlarca insanı yok etti ve nice ırzları çiğnedi. Bu iddiayı ileri sürenlerin bir bölümü de, uygarlık ve özgürlük taraftarı

olduğunu iddia eden bazı kilise dışı çevrelerdir. Bunlar maddî çıkarlarına yönelik en ufak bir tehlike sezdiklerinde bütün dünyada savaş ateşi tutuşturarak dünyayı alt üst eden çevrelerdir.

Acaba dünyada şirkin yerleşmesi, ahlâkın bozulması, erdemlerin ölmesi, uğursuzluğun ve kargaşanın yeryüzünü ve bütün insanları sarması mı daha zararlıdır, yoksa bir kaç karış toprağı kaybetmek veya bir kaç kuruşluk zarara uğramak mı? Evet, hiç şüphesiz insan Rabbine karşı nankördür.

Büyük bir düşünce adamının bir küçük kitabında yer verdiği bu konu hakkındaki sözlerini sevinerek nakletmek istiyorum. [6] Merhum şöyle diyor: "Toplumsal düzenlemeyi ve ıslahı sağlamak, adaleti gerçekleştirmek, zulmü ortadan kaldırmak, kötülüğe ve fesada karşı koymak için izlenilen sadece üç türlü yol ve araç söz konusudur:

1- Konuşmalarla, makalelerle, kitaplarla, yayınlarla gerçekleştirilecek olan çağrı ve irşat yolu. Bu yol, yüce Allah'ın şu ayetlerde işaret ettiği şerefli yöntemdir: "İnsanları Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağır. Onlarla en güzel biçimde tartış." (Nahl, 125) "Kötülüğe en güzel karşılığı ver.

O zaman seninle arasında düşmanlık olan kimsenin cana yakın bir dost gibi olduğunu görürsün." (Fussilet, 34) İşte İslâm'ın bisetin ilk yıllarında kullandığı yöntem budur...

2- Gösteriler, grevler, ekonomik boykot, zalimlerle işbirliği yapmama, onların işlerine ve hükümetlerine katılmama gibi barışçı ve pasif direnme yolları. Bu yöntemi benimseyenler savaş, adam öldürme ve şiddet yöntemlerini reddederler. Bu yöneme yüce Allah şöyle işaret ediyor: "Sakın zalimlere eğilim göstermeyin. Yoksa cehennem ateşi yakalar sizi." (Hûd, 113) "Yahudileri ve Hristiyanları dost, müttefik edinmeyin." (Mâide, 51) Kur'an'da bu yöneme işaret eden çok sayıda ayet vardır. Bu yöntemi benimseyip onu vurgulayan en ünlü şahsiyetler Hindu dininin önderi Buda, Hz. İsa (a.s), edebiyatçı Rus yazar Tolstoy, Hintli manevî önder M. Gandi'dir.

3- Savaş, baş kaldırma ve vuruşma.

İslâm bu üç yöntemi tedricî olarak sıralar. İlk yöntem güzel sözlü öğüt ve barışçı çağrıdır. Eğer bu yöntem zalimlerin şerrini gidermede, fesatlarını ve baskılarını ortadan kaldırmada başarılı olamazsa, sıra ikinci yönteme gelir. Bu yöntem barışçı ya da pasif boykot, zalimlerle işbirliği ve ortaklık yapmama yöntemidir. Eğer bu yöntem işe yaramaz, fayda sağlamaz ise, sıra üçüncü yönteme gelir ki silahlı karşı koyma yöntemidir. Çünkü yüce Allah asla zulme razı olmaz. Hatta zulme karşı susan, ona rıza gösteren kimse, zalimin suç ortağıdır.

İslâm, inanç sistemidir. İslâm'ın çağrısını kılıçla, savaşıyla yaydığını söyleyenler yanılgıya düşmüşlerdir. Çünkü İslâm inanç ve akidedir. İnanç ise cebirle, zorlama ile meydana gelmez. Ancak delile ve burhana boyun eğer. Kur'an çok ayetlerde bunu açıkça dile getirir. Bunlardan biri "Dinde zorlama yoktur; doğru ile sapıklık birbirinden kesinlikle ayrılmıştır." (Bakara, 256) ayetidir.

İslâm, kılıcı ve silahı sadece ayetlerle ve delillerle ikna olmayan zalimlere karşı kullandı. Hakka yönelik çağrının yoluna taş koyanlara karşı güç kullandı. İnatçıları İslâm'a girmeye zorlamak için değil, onların şerrini gidermek için silaha başvurdu. Yüce Allah "Fitne ortadan kalkıncaya kadar onlarla savaşın." (Bakara, 193) buyuruyor. Demek ki savaşın amacı, dini ve inancı dayatmak değil, fitneyi ortadan kaldırmaktır. İslâm durup dururken ve isteyerek savaşıya girişmez. Düşmanlarının zorlaması ile savaşıya başvurur. Savaşıya başvurunca da onurlu yöntemleri gözetir.

Savaşta ve barışta yıkmayı, yakmayı, zehirlemeyi ve düşmanın üzerine suyu kesmeyi yasaklar. Aynı zamanda kadınları, çocukları ve esirleri öldürmeyi de yasaklar. Bunlar Müslümanlara karşı ne kadar kin ve düşmanlık besleseler de onlara karşı yumuşak ve iyi davranmayı tavsiye eder. Savaşta ve barışta teröre başvurmayı; yaşlıları, güçsüzleri ve savaşı başlatmayanları öldürmeyi yasaklar. Düşmana gece baskını düzenlemeyi yasaklar.

"Aranızdaki antlaşmayı aynı şekilde yüzlerine fırlat." (Enfâl, 58) buyurur. Tahmine ve ithama dayanarak adam öldürmeyi, henüz suç işlemeyen cezalandırmayı ve bunlar gibi şeref ve mertliğe sığmayan; acımasızlıktan, alçaklıktan ve vahşetten kaynaklanan birçok davranışı yasaklar.

Tarihte meydana gelen bütün savaşlarda İslâm'ın şerefi, bütün bu davranışların hiçbirini yapmayı kendine yakıştırmamıştır. Oysa uygar ülkeler aydınlanma çağı dedikleri bu çağda bu davranışların en feci biçimlerini, en korkunç türlerini işlemişlerdir. Evet. Bu sözde aydınlanma

çağı, kadınları, çocukları, hastaları öldürmeyi; gece baskınları düzenlemeyi; sivillere, masum halk
yığınlarına geceleyin silahlarla, bom-balarla saldırmayı,

toplu kıyımlar yapmayı mubah saydı.

İkinci Dünya Savaşında Almanlar, Londra'ya füze saldırıları düzenleyerek binaları yıkmadılar mı;
kadınları, çocukları, masum sivilleri öldürmediler mi? Almanlar binlerce esiri öldürmedi mi? Yine
o savaşın sırasında müttefikler binlerce bombardıman uçağını Almanların çeşitli şehirlerini
yıkma için kullanmadı mı? Amerika, Japonya'nın

şehirlerine atom bombası atmadı mı? Füzeler, atom ve hidrojen bombaları gibi modern kitle
imha silahlarının icadından sonra eğer üçüncü bir dünya savaşı çıkar da savaşa katılan devletler
bu silahlara baş vururlarsa, dünyanın ne yıkımlar, acılar, ıstıraplar yaşayacağını sadece Allah
bilir. Yüce Allah, insanlara doğru yolu göstere, onları sırat-ı müstakime iletir." (Alıntı burada
sona erdi.)

[1]- bk. En'âm suresi, ayet; 151

[2]- bk. Tekvîr suresi, ayet; 8

[3]- bk. Zuhuruf suresi, ayet; 17

[4]- Bu konuda Bihar-ül Envar'ın 6. cildine, İbn-i Hişam'ın siyerle ilgili kitabına ve diğer
kaynaklara bakılsın.

[5]- Bu konuda Ebu Talib divanına bakılsın.

[6]- Şey Muhammed Hüseyin Kaşif-ul Gıta, el-Mesel-ül Ülya Fil-İslâm La Fi Bihamdûn